

- Gudiol i Ricart, José, 1965. *Arte románico catalan.- pinturas murales*, (Minia, n. 60). Ed. Gustavo Gili, SA. Barcelona.
- Gudiol i Ricart, Josep, 1985. *La pintura romànica*, (Lambard. Estudis d'art medieval, n. 1). Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, p. 90.
- Loosveldt, Manuel, 1991. *Pintures de Santa Maria de Barberà*, dins *Catalunya romànica*, vol. XVIII. Vallès Occidental, Vallès Oriental. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 89-94.
- Masagüé i Torné, Josep M, 1991. *Arquitectura de Santa Maria de Barberà, de Santa Maria l'Antiga, de Santa Perpètua de Mogoda, de Sant Salvador de Polinyà*, dins *Catalunya romànica*, vol. XVIII. Vallès Occidental, Vallès Oriental. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, (Bar) 88-89; (San) 217-218; (Per) 216-217; (Pol) 133.
- Palau i Codonyers, Agustí, 1997. *Barberà del Vallès. Història d'un antic poble*. Barberà del Vallès
- Peig i Ginabreda, Concepció, 1991. *Ara de Santa Maria l'Antiga*, dins *Catalunya romànica*, vol. XVIII. Vallès Occidental, Vallès Oriental. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pp. 218-220.
- Pintures murals de Sant Salvador de Polinyà*, dins *Splendor Vallès: Art Cristià del Vallès (872-1880)*, 1991. Arquebisbat de Barcelona / Fundació Caixa de Sabadell, Barcelona, pp. 34-37.
- Puig i Cadafalch, J, 1920. *Noves pintures murals*, dins *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans MCMXV-MCMXX*, vol. VI. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, p. 772.
- Puig y Cadafalch, J, Falguera, A. de, Goday, J. 1983. *L'arquitectura romànica a Catalunya*, vol. II. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, p. 249-251
- Puig y Cadafalch, J, Falguera, A. de, Goday, J. 1983. *L'arquitectura romànica a Catalunya*, vol. III.1 i 2. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, p. 110-112, 662
- Saura i Tarrés, Jordi, 1991. *Pintures de Sant Salvador de Polinyà*, dins *Catalunya romànica*, vol. XVIII. Vallès Occidental, Vallès Oriental. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pp. 133-135.
- Sureda i Pons, Joan, 1989. *La pintura gòtica catalana del segle XIV*, (coneguem Catalunya, n. 26). Els llibres de la frontera, Barcelona, p. 67.
- Sureda i Pons, Joan, 1981. *La pintura romànica a Catalunya*, (Alianza forma, 17), Alianza editorial, Madrid, pp. 236; (Bar) 311-312; (Pol) 313; (Bar) 352-353.
- Trens, Manuel, 1925. *Les pintures murals romàniques de Barberà*. Dins *Nostra Comarca*. Núm. 2, any V, novembre 1925, Butlletí del Centre Excursionista del Vallès, Sabadell, pp. 28-32.
- Vall i Rimblas, Ramon, Masvidal i Salavert, Agustí, 1983. *El romànic del Vallès*, Editorial AUSA, Sabadell, pp. (Pol) 186-187; (Per) 188-189; (San) 190-191; (Bar) 256-257; .
- Vall i Rimblas, Ramon, 1991. *Història de Santa Maria de Barberà, de Santa Maria l'Antiga, de Santa Perpètua de Mogoda, de Sant Salvador de Polinyà*, dins *Catalunya romànica*, vol. XVIII. Vallès Occidental, Vallès Oriental. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pp. (Bar) 88.
- Vall i Rimblas, Ramon, Ramos, M. Lluïsa, 1991. *Història de Santa Maria l'Antiga, de Santa Perpètua de Mogoda*, dins *Catalunya romànica*, vol. XVIII. Vallès Occidental, Vallès Oriental. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pp. (San) 217; (Per) 216; (Pol) 133.
- Vall i Rimblas, Ramon, 2008. *El naixement a les pintures de Barberà*, dins *L'art romànic en vint-i-una Nadales de 1974 a 1994*, Família Vall, Sabadell, pp. 167-171.
- Vinyals i Rovira, Fermí, 1978. *Preliminars de la història de sta. perpetua de mogoda i santiga*, Grup pro arqueologia i història de Santa Perpètua de Mogoda. Santa Perpètua de Mogoda.
- Vinyals i Rovira, Fermí, 1984. *Notes de la història de Santiga. Petit poble del Vallès. Santa Perpètua de Mogoda*, Grup pro arqueologia i història de Santa Perpètua de Mogoda. Santa Perpètua de Mogoda.
- Vinyals i Rovira, Fermí, 1994. *Història de Santa Perpètua de Mogoda. Des de la prehistòria als primers anys del segle XX*. Ajuntament, Santa Perpètua de Mogoda
- Whitehill/Gumí, 1974. *L'art romànic a Catalunya. Segle XI*. Edicions 62. Barcelona, pp. 46-48, 138

AARS

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DE SABADELL

Núm. 83

25 de gener de 2008

VALLÈS OCCIDENTAL

INTRODUCCIÓ

El recorregut que proposem, sense allunyar-nos gaire de casa, ens dóna una visió de l'arquitectura romànica i un bon apunt de la pintura mural que cobria els interiors d'aquests edificis. De l'arquitectura ens fixarem en tres tipologies bàsiques, l'església d'una sola nau amb absis semicircular, Sant Salvador de Polinyà; l'església d'una nau amb transsepte i tres absis, Santa Maria de Barberà; l'església d'una sola nau amb capçalera trevolada, Santa Perpètua de Mogoda i una tipologia més complexa donada per transformacions i ampliacions posteriors, Santa Maria l'Antiga. També estudiarem dos exemples de la pintura mural que cobria aquests temples, dels pocs que ens han arribat, tanmateix però, d'importància cabdal, les pintures de Sant Salvador de Polinyà i les de Santa Maria de Barberà.

Malgrat ser una de les zones més denses i transformades del territori, aquests edificis han perviscut com a testimoni d'una cultura agrícola, no gaire llunyana, formada per cases disperses que eren polaritzades, físicament i culturalment per la parròquia.

SANT SALVADOR DE POLINYÀ

L'edifici era, inicialment, una parròquia que centrava un extens poblament dispers i que fins fa poc encara era separada del nucli de poblament que es va formar més tard, tot i que, aquesta separació no era prou gran

com per forçar el desplaçament de l'edifici parroquial a dins del nucli, com va passar a altres llocs, com és el cas de Barberà o el de Sabadell.

Sant Salvador de Polinyà és d'una sola nau amb absis semicircular i campanar de torre adossat. La nau és de planta rectangular, coberta amb una volta de canó seguit i l'absis de planta semicircular, és cobert amb una volta de quart d'esfera. L'absis presenta exteriorment una ornamentació d'estil llombard a base d'un fris d'arcuacions cegues, en cinc grups de dues, separades per faixes verticals que parteixen d'un sòcol alt. La nau presenta dos moments cronològics que es corresponen en dos moments constructius, el primer i més antic, es correspon amb el primer tram de nau que va des de l'absis fins l'arc toral i el segon, més tardà, amb el tram que va des de l'arc fins el final de la nau.

L'interior d'aquest edifici esdevé força interessant pel fet de mostrar-nos en un sol espai tres maneres de tractar el patrimoni pictòric, en particular la pintura mural. Per una part tenim restes de la pintura original restaurades "in situ". Per una altra, una segona capa d'una part de les pintures que es van emportar al museu Diocesà de Barcelona. I en tercer lloc, la reproducció d'aquestes últimes en els llocs on no hi va quedar res. Les pintures ocupaven l'absis i el primer tram de la nau, des de l'absis fins l'arc toral, a la resta de la nau no se n'hi van trobar.

Les pintures de Polinyà descriuen passatges del cicle de la nativitat, la passió de crist i visions de l'apocalipsi. L'absis presenta el cicle de la nativitat, focalitzat per una *Maiestas Mariae*, situada al mig de la volta i l'anyell diví, entre aquesta i la finestra central. La mare de Déu es presenta en posició frontal, asseguda en un tron, sense màndorla, i flanquejada per dos arbres esquemàtics, en el costat de la dreta s'hi pot veure part d'un personatge que va descalç. En el registre inferior, situat ja en el mur cilíndric, a nivell de les finestres podem contemplar diferents escenes que se situen intercalades amb aquelles. Començant per l'esquerra, tenim l'anunciació de Maria, una finestra, la visita a la seva cosina Elisabet, una altra finestra, el naixement que comparteix escena amb el bany de Jesús, l'última finestra i finalment l'anunciació dels pastors. Per sota d'aquest registre ha desaparegut tota la pintura. Aquestes pintures són una còpia de les que hi ha al museu Diocesà.

El primer tram de la nau presenta, a la volta, visions de l'apocalipsi i, als murs, el cicle de la passió de Crist. L'apocalipsi és representat en tres registres, paral·lels a l'eix de la nau, dels quals el central té una amplada doble que els dos laterals i és ocupat per una *Maiestas Domini*, dins la màndorla, situada de peus a l'absis, rodejada pels quatre vivents, en forma zoomòrfica, lleó, vedell/brau, home i àguila, que la tradició els identifica amb els quatre evangelistes; també hi ha representades les set esglésies d'Àsia. En els dos registres laterals s'hi representa l'obertura dels quatre

BIBLIOGRAFIA

- Ainaud de Lasarte, Juan, 1965. *Arte románico catalan.- pinturas sobre tabla*, (Minia, n. 59). Ed. Gustavo Gili, SA. Barcelona.
- Alavedra i Invers, Salvador, 1979. *Les ares de l'altar de Sant Pere de Terrassa-Egara*, vol. II. *Inventari de les ares*, Terrassa.
- Alcoy i Pedrós, Rosa, 1998. *La pintura gòtica*, dins, *art català. Pintura antiga i medieval*, edicions l'Isard, Barcelona, pp 148-150.
- Aliu, Joan, Sempere, Jordi, Martínez, Laura, 1985. *Història de Barberà del Vallès en còmic*. Ajuntament de Barberà del Vallès. Barberà del Vallès.
- Alturo i Perucho, Jesús, 1985. *Diplomatari de Polinyà del Vallès. Aproximació a la història d'un poble del segle X al XI*. (Faventia Monografias, 2). UAB, Bellaterra.
- Barrachina i Navarro, Jaume, 1997. *Fragment de Polinyà*, dins *Catalunya romànica*, vol. XXVI. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, p. 391.
- Barral i Altet, Xavier, 1992. *El museu nacional d'art de Catalunya. L'exposició de prefiguració del seu futur*, dins, *El museu nacional d'art de Catalunya. Prefiguració*. MNAC/Lunwerg editores, Barcelona, pp. 48-56.
- Bonamusa, Francesc, Martínez, José, (et alt), 2002. *Del molí a l'ordinador. Passat i present de Barberà del Vallès*. Ajuntament de Barberà del Vallès, Barberà del Vallès.
- Buttà, Licia, 2005. *El mestre de Santa Perpètua de Mogoda i altres produccions sobre taula*, dins, *L'art gòtic a Catalunya. Pintura I. De l'inici a l'italianisme*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pp. 68-70.
- Carabasa i Villanueva, Lluïsa, 1991. *Frontal d'altar de Santa Perpètua de Mogoda*, dins *Catalunya romànica*, vol. XVIII. Vallès Occidental, Vallès Oriental. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- Carbonell i Esteller, Eduard, 1981. *L'ornamentació en la pintura romànica catalana*, (de materials, n. 2). Artestudi edicions, Barcelona.
- Carbonell i Esteller, Eduard, 1984. *La pintura mural catalana*, (coneguem Catalunya, n. 5). Els llibres de la frontera, Barcelona.
- Carbonell i Esteller, Eduard, Gumí, Jordi, 1974. *L'art romànic a Catalunya. Segle XII*, vol I. Edicions 62. Barcelona, pp. 28-29
- Carbonell i Esteller, Eduard, Gumí, J, 1975. *L'art romànic a Catalunya. Segle XII*, vol II. Edicions 62. Barcelona, pp. 42-44, 141-142, 143.
- Carbonell i Esteller, Eduard, Gumí, J, 1976. *El romànic català*. Edicions 62. Barcelona, pp. 52, 55, 217-221.
- Carbonell i Esteller, Eduard, Vigué, Jordi, 1975. *L'església romànica de Santa Maria de Barberà*, (art romànic, n. 8). Artestudi edicions. Barcelona.
- Carbonell i Esteller, Eduard, Bargalló, E, Mingorance, F.X, Soler, S. 1998. *Pintura i arts de l'objecte*, dins, *Catalunya romànica*. vol. XXVII. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, p. 132.
- Cirí i Pellicer, Alexandre, 1959. *La pintura catalana*, (Biblioteca Raixa, n. 36), editorial Moll, Palma de Mallorca, pp. 103-104
- Cook, Walter W.S., Gudiol Ricart, José, 1980. *Pintura romànica, imageria romànica*, (Ars Hispaniae, n. VI). Editorial Plus-Ultra, Madrid, pp. 66-69; 187-188, 306.
- Figuerola i Rotger, Pere-Jordi, 1997. *Fons d'art romànic del museu Diocesà de Barcelona. Frontal d'altar de Santa Perpètua de Mogoda*, dins, *Catalunya romànica*, vol. XXVI.. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, p. 432.
- Frontal d'altar de Santa Perpètua de Mogoda*, dins, *Splendor Vallès: Art Cristià del Vallès (872-1880)*, 1991. Arquebisbat de Barcelona / Fundació Caixa de Sabadell, Barcelona, pp. 40-41.
- Gudiol i Ricart, Josep, Alcolea i Blanch, 1986. *Pintura gòtica catalana*, Ed. Polígrafa, Barcelona, pp. (Per) 30 i 215.

L'església és un edifici de dues naus adossades, de diferent època. La més antiga, que substitueix una església preromànica dels segles IX-X, de la que només en queden els fonaments, és la de tramuntana que, juntament amb la base del campanar, és de mitjà segle XI. A finals del segle XII va ser allargada pel costat de ponent i ampliada amb una nova nau, més curta, al lateral de migdia. A mig segle XIII es va allargar aquesta última igualant la de tramuntana. L'absis de la nau del segle XI era semicircular,

SANTIGA. SANTA MARIA L'ANTIGA. Foto Lluís Fernández, any 2002.

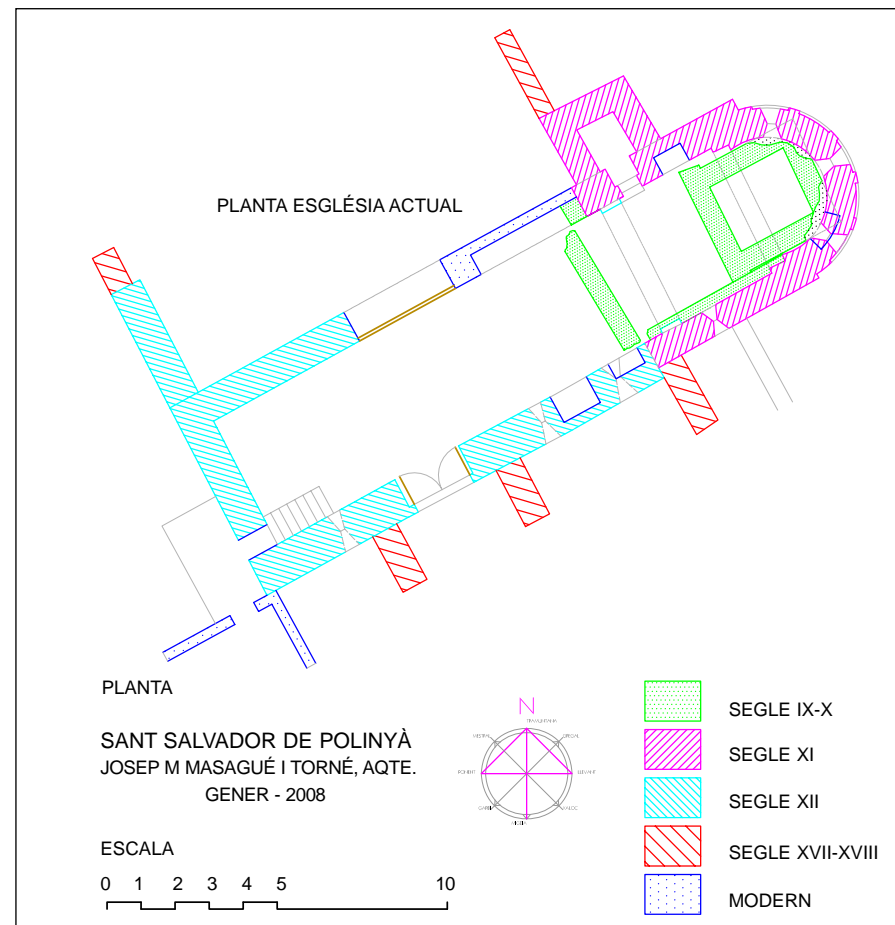
com es pot veure a la fonamentació descoberta, tot i que, segons sembla, al segle XVI, va ser reconstruït de nou amb planta trapezoidal. Entre els segles XIII i XVI es va construir el cor fet amb una volta nervada molt plana, els nervis de la qual recolzen sobre quatre capitells que representen els quatre evangelistes en la forma zoomorfa.

De fa temps es coneixia la possible existència d'una vila romana, de la qual n'havien sortit, en diferents moments, diverses estructures entre les edificacions de l'entorn, com a més significatives podríem considerar dos dipòsits i diverses conduccions, tanmateix en l'excavació efectuada recentment, a l'església, han continuat sortint estructures romanes, tot i que no són suficients com per poder definir les característiques i/o l'abast de a vila.

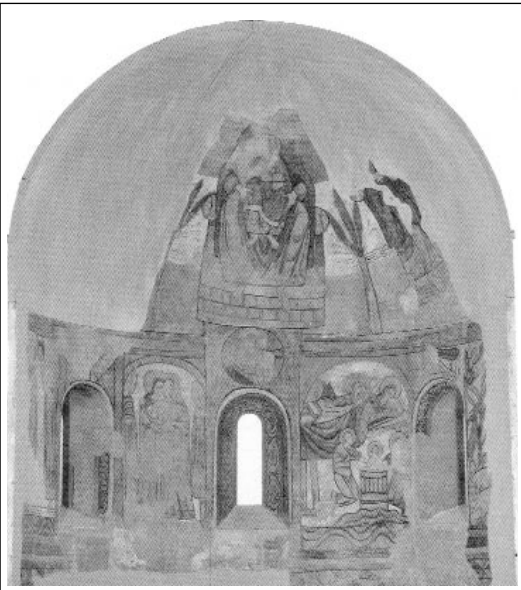
Entre els anys 1947 i 1981, es va descobrir, trossejada, una ara d'altar, datada entre els segles IV-V, que té gravats en incís, noms que van del segle VIII al XII.

Josep M Masagué i Torné

primers segells dels set del testament, per l'anyell diví. En el del costat de migdia s'hi representen, al centre, set canelobres i l'anyell diví ferit amb set ulls que sosté el testament dels set segells entre les potes, i a cada costat, el tercer genet a l'esquerra i el quart a la dreta, aquests són representats com els descriu les visions; en el registre del costat de tramuntana hi havia hagut els altres dos genets, dels quals només podem veure el cap d'un i la gropa del seu cavall així com el ventre, la part baixa del vestit i una pota de l'altre cavall. Al mig tenim dos personatges nimbats, un amb ales. No ha estat possible identificar a quin passatge podrien correspondre. En els mur de tramuntana hi tenim un personatge, del qual només en queda la part baixa d'una túnica curta i les cames, que no permet identificar l'escena; en el mur de migdia ha quedat només una escena sencera, la de Jesús davant Pilat.

La totalitat de les pintures que podem contemplar en l'absis són una còpia de les que es van extreure i són al museu Diocesà. La còpia la va fer el pintor muralista romanès, Raül Galusca. A la zona del primer tram de la nau hi tenim de tot. Una bona part del que queda de la *Maiestas Domini*, i del registre de tramuntana són originals, descobertes en l'última restauració del temple i que van ser restaurades "in situ"; la part dels vivents i el fragment de la màndorla del costat de migdia corresponen a la segona capa de les pintures, de les quals en van treure la primera per traslladar-la al museu, que també van ser restaurades "in situ"; Tota la zona del registre d'aquest costat és repintat completament. De les del cicle de la passió hi ha, la del mur de migdia, Crist davant Pilat, que és reproduïda i el fragment de tramuntana, no identificable, és original i restaurat "in situ". En el pilar de l'arc toral, del costat de migdia també s'hi ha reproduït una figura amb ornaments eclesiàstics que porta en una mà el que sembla una o diverses pedres, que segons uns és Sant Esteve i segons uns altres un Sant Papa, pel fet de portar pal·li, de la qual figura es guarda al museu Diocesà la primera capa que es va extreure. Tanmateix, Josep Gudiol i Ricart, que fou qui va dirigir l'extracció de les pintures, en va arrencar una segona capa que, degudament restaurada, la va posar a disposició dels circuits comercials. Amb tot, és important remarcar el fet que l'extracció de les dues capes va ser molt gal·dosa i que en la restauració van realitzar molta reposició de pintura. En aquest pilar també s'hi ha reproduït una copa floral i a la part superior de l'arc s'hi va restaurar restes de pintures que formen una sanefa floral.

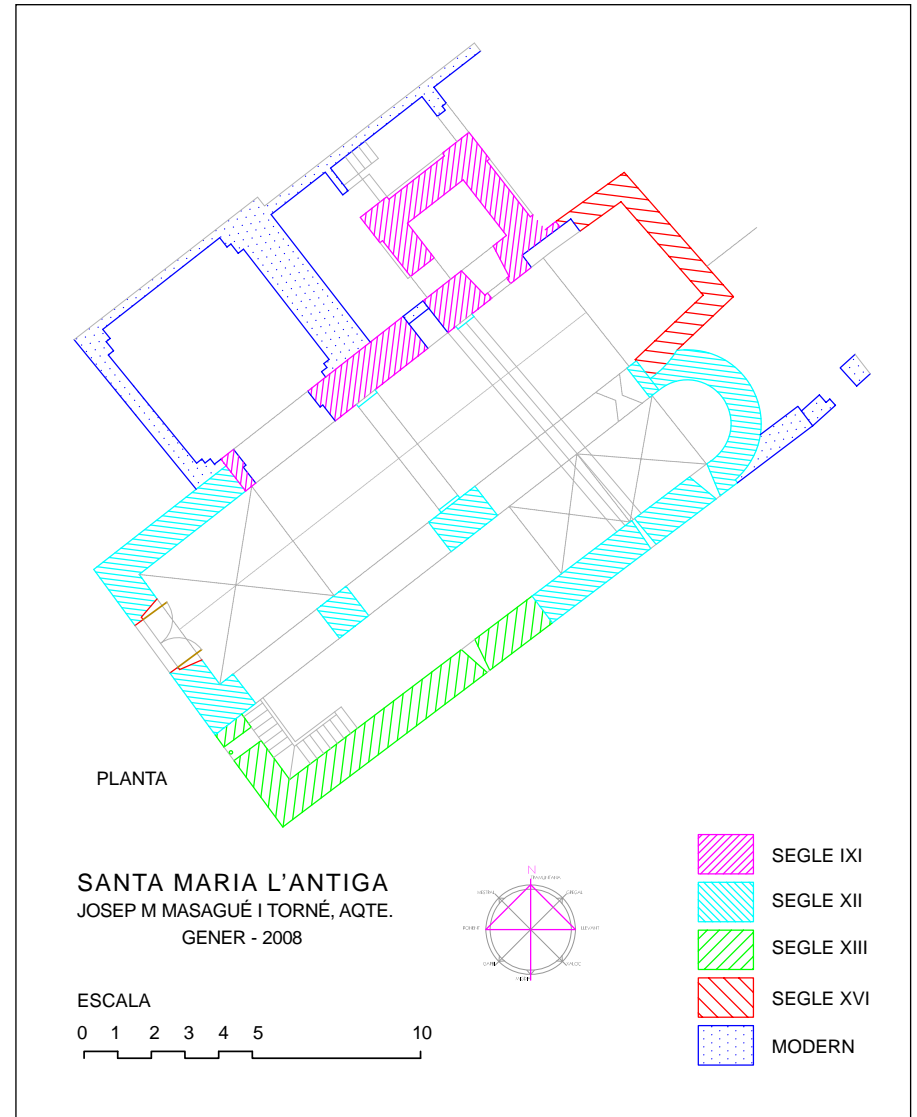

SANT VICENÇ DE POLINYÀ. Pintures reproduïdes de l'absis.

Les pintures originals de Sant Salvador són atribuïdes al mestre o cercle de Cardona, al qual se li atribueixen també les de l'atri de Cardona, les dels absis laterals de Barberà i les d'Osormort. Són unes pintures amb una gran influència dels corrents pictòrics francesos que les allunyen dels grans centres pictòrics catalans com Taüll o Pedret. Tanmateix, Sureda remarca la dificultat de filiar-les en algun dels corrents de la pintura romànica catalana, donant-los-hi una qualificació de marginal.

SANTIGA (SANTA MARIA L'ANTIGA) (SANTA PERPÈTUA DE MOGODA)

Avui sufragània de Santa Perpètua. Encara manté l'esperit d'església rural amb poblament dispers, com l'havien tingut totes les anteriors en un altra temps. Ara és en curs d'excavació arqueològica en la qual s'han posat al descobert estructures que poden correspondre a una església del segle IX-X, i altres restes d'època romana.

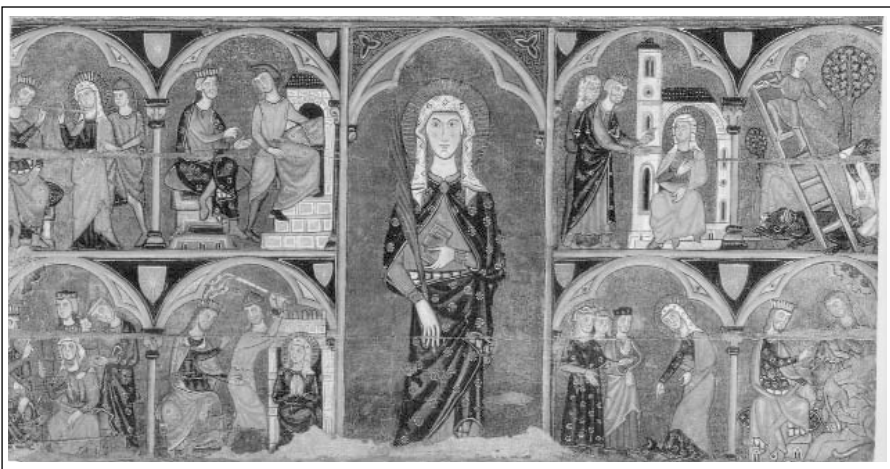

D'aquesta església procedeix una taula o frontal d'altar, avui al Museu Diocesà de Barcelona, datat entre 1290 i 1325, pintat al tremp sobre fusta. S'hi representen escenes del judici i martiri de la santa Vivia Perpètua a Cartago l'any 203.

La composició s'estructura físicament en un sol espai però, formalment, hi apareixen nou compartiments distribuïts en cinc carrers, dels quals els quatre dels extrems es divideixen en dos registres. En el central, que ocupa tota l'alçada de la taula, s'hi situa la santa, dreta i en posició frontal, és representada en una figuració molt estàtica i rígida, vestida amb túnica, capa i un vel li cobreix el cap, donada la seva condició de casada. A una mà hi porta la palma del martiri i a l'altra un llibre. Les escenes se situen dins un marc arquitectònic format per columnes i arcs lobulats d'estil gòtic. Els compartiments mostren, començant per dalt i per l'esquerra, a la santa davant el procurador romà Hilarià, l'empresonament de la santa en presència del seu pare, els pares intenten convèncer-la perquè abjuri, la visió de l'ascensió de sant Sàtir mitjançant una escala i un drac als peus, el judici de la santa davant Hilarià, la flagel·lació davant del mateix Hilarià, comparació de la seva fe amb un gerro, tot senyalant-lo, en presència dels seus pares i Hilarià i, a l'última, s'hi representa aquest i un soldat que contemplen com un lleó es tira sobre la santa.

És una peça important perquè representa el moment de transició del romànic al gòtic, és una pintura que tot i ser ja dins l'època del gòtic, les figures encara són realitzades de forma arcaica amb una línia, que encara és la definidora de les formes, les quals, tot i mantenir clares influències bizantines, senyalen ja una tendència dirigida al llenguatge estilístic del nord d'Europa.

Tot i que sempre se l'ha considerat un frontal d'altar, últimament també s'ha plantejat la possibilitat de que fes una funció de retaule.

SANTA PERPÈTUA DE MOGODA. Frontal d'altar, avui al Museu Diocesà de Barcelona. Foto Splendor Vallès.

Es caracteritzen per donar a la línia un gran protagonisme i definir unes figures que fugen de la frontalitat i que tenen unes proporcions, o cànon, molt allargat i amb unes formes arrodonides. La línia, poc gruixuda i de color negre, és la que defineix els contorns de les figures i dibuixa els detalls de les cares o els plecs de la vestimenta. Bàsicament s'utilitza per dramatitzar l'expressivitat dels personatges però també per suavitzar la rigidesa amb formes arrodonides i suaus.

La capçalera i el primer tram de nau es poden datar del segle XI i la resta de la nau del segle XII. Les pintures són de la segona meitat del segle XII.

L'església guarda una creu processional gòtico-renaixentista de plata daurada del segle XVI i un calze barroc també de plata.

SANTA MARIA DE BARBERÀ (BARBERÀ DEL VALLÈS)

Aquesta església, com la de Polinyà, focalitzava un poblament dispers, però que, quan es consolidà el nucli de població actual, ho va fer prou distant com per forçar el seu trasllat a dins del nucli.

Tenim informació del lloc de *Barberanus* en el precepte que el rei Lotari va dictar per confirmar les propietats del monestir de Sant Cugat del Vallès. El 1006 ja s'esmenta un edifici religiós i els anys 1067 i 1074 es fan donacions per l'obra de l'església. La consagració va ser entre els anys 1116 i el 1137. Les pintures van ser descobertes l'any 1919, per Mn. Manel Trens, conservador del museu Diocesà de Barcelona, que fins llavors havien estat amagades darrera el retaule barroc. De tota manera, la restauració no es va fer fins els anys 1940.

L'església és un edifici de planta en forma de tau, formada per una nau i un transsepte de plantes rectangulars i tres absis semicirculars a llevant. Un encapçala la nau i els altres dos s'obren en els laterals de llevant del transsepte. Sobre el braç de tramuntana del transsepte s'hi aixeca un campanar de torre. La coberta de la nau és una volta de canó apuntada i la dels dos braços del transsepte de mig punt. Els absis, els braços del transsepte i la torre del campanar presenten a la part exterior una ornamentació de tipus llombard, a base d'un fris d'arcuacions cegues combinat amb faixes verticals que omplen i compartimenten cada un dels paraments, al campanar hi ha a més un fris de dent de serra. La nau, que no té el fris d'arcuacions, sí que té el sòcol i les faixes als dos extrems, fet que ens fa pensar quan van construir la coberta, o reconstruir, van acabar els murs sense els frisos d'arcuacions.

L'ornamentació ens situa la construcció a mitjà segle XI, tot i que, la volta es va refer, possiblement, entre els segles XII i XIII, al fer aquesta

obra no van refer els frisos d'arcuacions però van deixar les faixes cantoneres. Amb tot hem de fer notar que les arcuacions de l'absis central són diferents de les dels absis laterals.

Un altre element molt important a considerar en aquest edifici és la pintura mural al fresc, que cobreixen la totalitat dels absis i una petita part del transsepte. El discurs versa sobre el cicle nadalenc, en el central, la vida i martiri de Sant Pere i Sant Pau, al de l'epístola i l'exaltació de la Veracreu, en el de l'evangeli.

Les pintures de Barberà no són totes de la mateixa cronologia, sinó que van ser fetes en dos moments diferents. Les més antigues són les dels dos absis laterals i les del transsepte que s'han datat de la meitat del segle XII, les de l'absis central, posteriors, es daten entre el final del darrer quart del segle XII a principi del XIII.

La pintura d'aquests absis és atribuïda, com la de Polinyà, al cercle de Cardona, i per tant són de característiques molt semblants, tot i això, la de Barberà té la línia definitiva més gruixuda que a Polinyà. Els colors que predominen són el vermell i el blau, aplicats de forma plana i amb una tonalitat molt pàl·lida, tot i que també hi ha colors terrosos i el blanc.

La distribució dels espais no és estructurada en registres ordenats, com és usual, sinó que cavalquen uns amb els altres, utilitzant les mateixes figures per separar les diferents escenes. Només el registre superior, que ocupa tota la semiesfera absidal, se separa contundentment de les de la zona del cilindre amb una motllura lineal.

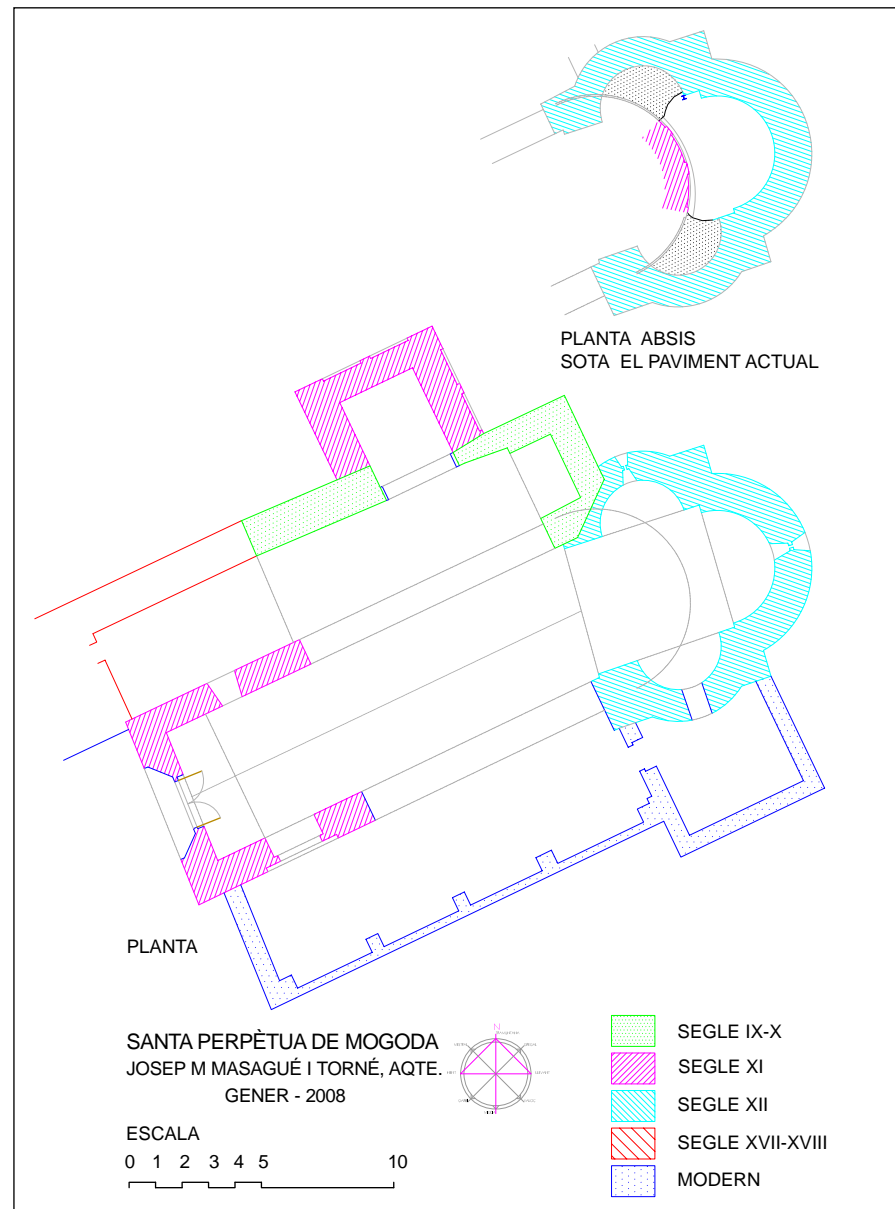

SANTA MARIA DE BARBERÀ. Interior de l'absis central pintat

En l'absis de l'epístola, el de migdia, l'espai de la semiesfera és centralitzat per la figura de crist que acull dues altres figures situades als costats que, tot i que no porten atributs, sembla que podrien ser els dos sants a qui és dedicat l'absis.

A sota, en l'espai que hi ha des de la finestra fins l'extrem esquerre de l'absis, se'ns hi representa segons M. Trens la predicació de Sant Pere el dia de la Pentecosta. Hi ha dos grups de persones, el de l'esquerre format per tres personatges, un porta dues claus, (atri-

i fonamentació de l'absis semicircular corresponent a la nau del segle XI, amb una informació molt important, com és, el poder constatar el fet que aquests edificis també eren revestits amb morter per l'exterior. Aquest absis va ser enderrocat al segle XII-XIII, quan es va construir la capçalera trevolada.

majestat. Mn. Trens va descriure el pantocràtor i els 24 ancians a la zona del creuer de la volta. Aquestes són del mateix cercle que les dels absis laterals.

Strappo. Sistema utilitzat per extreure les pintures murals al fresc del lloc on eren situades. Consistia en extreure la pel·lícula pictòrica sense morter. Per fer-ho es col·locaven unes teles d'espessor, textura i gruix gradual diferents, que estaven amarades amb una cola adherent que era soluble a l'aigua. Després de seques es tallava un fragment de la pintura que tingues les mides previstes, i amb l'ajuda d'una espàtula, s'anava estirant fins que el fragment de pintura es despenia.

Un cop arrencades les teles s'enrotllaven i es col·locaven dins unes caixes de fusta plenes de palla, que es tancaven i mitjançant mules, a bast, es traslladaven a Barcelona.

Si la pintura no era al fresc no es podia utilitzar aquest sistema ja que les pintures no es desprendrien. També tenien molts problemes si les parets eren humides, fet que forçava a assecar-les primer.

Stacco. Aquest era un altre procediment, semblant a l'anterior, però que en aquest cas s'extreien conjuntament la capa pictòrica i la capa de morter.

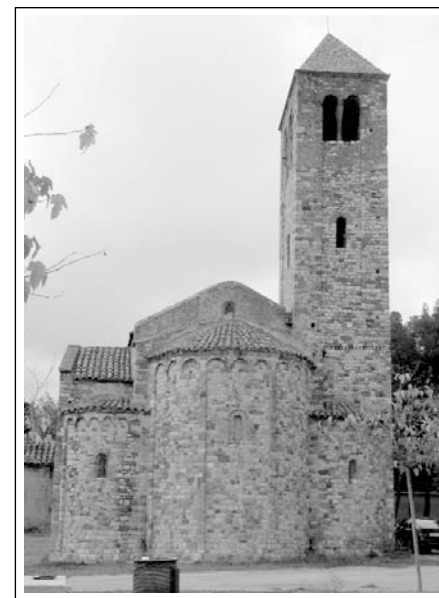
Tècnica al fresc: Els pigments utilitzats per tal d'aconseguir pintar en aquest sistema eren, en general, terres o minerals naturals autòctons, com l'aerinita, que ens dona els blaus. També s'hi troba el cinabri que devia provenir del sud de la península i l'atzurita, portat segurament d'Itàlia. (Barral, 1992)

SANTA PERPÈTUA DE MOGODA

Interessant església situada, a diferència de les altres, al centre del nucli antic, és a dir, el nucli es va formar a l'entorn de l'edifici parroquial. Aquest és un edifici de tres naus, tot i que la tipologia seria la d'una sola nau amb capçalera triabsidal, en forma de trèvol. De tota manera, no és un edifici simple, sinó que mostra la complexitat que el transcurs del temps ha anat marcant aquestes construccions. Les diferents naus corresponen a diversos moments i necessitats, la de tramuntana va ser construïda al segle X, la central a mitjà segle XI i la de migdia al segle XX. De tota manera, la central va sofrir una important modificació en ser-li substituïda la capçalera, un absis semicircular, per la capçalera trevolada actual, així com la coberta de la nau central, que corresponen als segles XII-XIII. En unes obres a l'absis es va trobar la part baixa

but de sant Pere), l'altre grup en un marc arquitectònic, es constituït per un grup nombrós de persones situades dins un portal. A l'altre costat hi tenim l'escena de la crucifixió de sant Pere, a la zona de sota la finestra s'hi representa la degollació (decapitació) de sant Pau, a la banda esquerra i a la de la dreta hi ha sengles grups de personatges que no tenen una funció identificable.

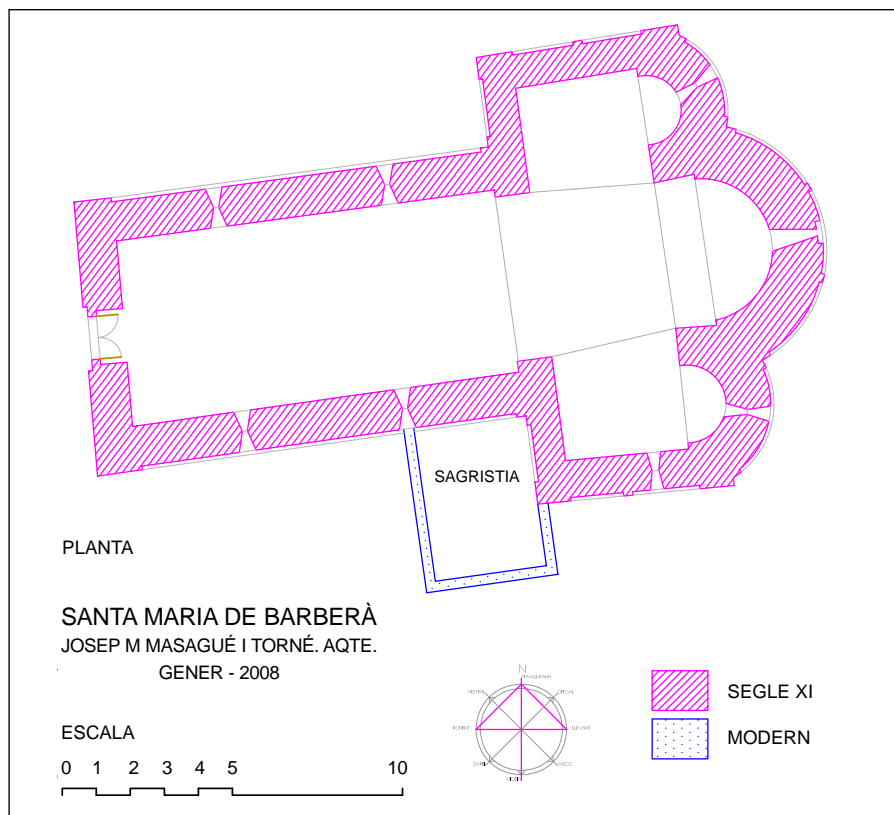
A l'absis de l'evangeli s'hi representa l'exaltació de la veracreu, escena que no és gaire usual en els murals del romànic de català. La veracreu, ornada amb pedreria, és sostinguda per Constantí i la seva mare Elena, a sota, hi ha la resurrecció d'un personatge. Segons la llegenda, la creu on va morir Crist va ser trobada per Elena, i hom en comprovava l'autenticitat acostant-la a un mort i si aquest ressuscitava, significava que era autèntica. Al registre de

SANTA MARIA DE BARBERÀ. Part posterior.

SANTA MARIA DE BARBERÀ. Absis de l'esquerra i de la dreta, respectivament, amb les pintures romàniques.

sota hi ha més personatges sense identificar i, a sota d'aquest, la figuració usual de cortinatges en què acaben les parts baixes dels absis, imitació als cortinatges de tela que se solien posar en els edificis més importants.

L'absis central representa el cicle de la nativitat, perfectament distribuït en dos registres. Començant per l'esquerre tenim al primer registre, la visió de Maria a la seva cosina Elisabet, el naixement, el bany del nen Jesús, i l'anunciament dels pastors. En el registre de sota s'hi representa l'epifania amb una escena doble, centrada pels tres reis que, mentre un, el tercer, pregunta al rei Herodes on és el Nen, un altra, el primer, ja és adorant i donant l'ofrena al nen Jesús, el qual se situa a la falda de Maria, en majestat, l'última escena representa l'entrada de Jesús a Jerusalem. Sota d'aquest registre s'hi representa el cortinatge usual.

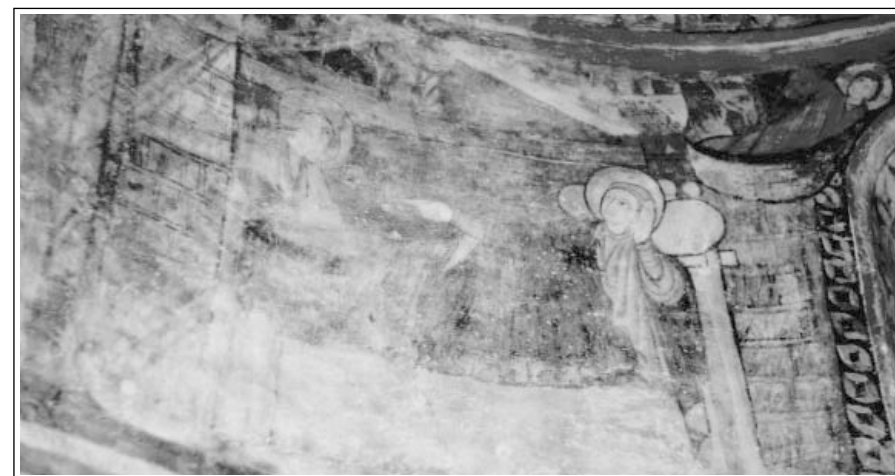
A la conca absidal hi podem observar les restes d'una màndorla amb un, o una, *Maiestas*, i només un dels quatre evangelistes que l'acompanyaven. L'estat en què es trobà no permet determinar si qui presidia era Crist o Maria, tot i que en la restauració es va decidir per representar-hi a Crist.

SANTA MARIA DE BARBERÀ. Fragment de pintures on es mostra l'Epifania.

Les pintures de l'absis central són força més naturalistes, la línia, tot i ser important, ha perdut el protagonisme que tenia en els altres absis i el volum de les figures s'aconsegueix combinant convenientment els colors. També s'hi observa un intent de donar profunditat a les escenes. Aquestes pintures s'han relacionat amb les que hi ha a l'absidiola de Sant Tomàs Becquer de Santa Maria de Terrassa.

Les poques pintures que ens han arribat del transsepte són dedicades a escenes de l'antic Testament, entre altres escenes no identificades, hi ha l'expulsió d'Adam i Eva, del paradís i una imatge de la mare de Déu en

SANTA MARIA DE BARBERÀ. Fragment de pintures on es mostra el Naixement.